

Аналіз динаміки рівня розвитку професійних якостей студенток вищих педагогічних навчальних закладів

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка (м. Чернігів)

Постановка наукової проблеми та її значення. Професійна діяльність є найважливішою сферою життя людини. Успішність професійної підготовки залежить від низки чинників, уключаючи адекватне фізичне виховання майбутніх фахівців.

Успішність будь-якої професійної діяльності безпосередньо пов'язана з розвитком тих або інших рухових і психомоторних якостей [1, 2, 4 та ін.]. Професія педагога, хоча й продовжує залишатися творчою, вимагає певних умінь і навичок щодо координаційних здібностей, швидкості реакції, статичної та динамічної рівноваги, просторової орієнтації, швидкості оперативного мислення, розподілу, об'єму, концентрації уваги, рухової й оперативної пам'яті, точного диференціювання, відтворення, відмірювання просторових, силових і часових параметрів м'язових зусиль. У зв'язку з ринковими стосунками загострилася конкуренція серед випускників ВНЗ за робоче місце. Пріоритет на ринку праці мають ті фахівці, які разом із хорошими професійними якостями мають високий рівень психофізичних кондицій, працездатності, витривалості, здоров'я, умінь швидко й адекватно розв'язувати складні професійні завдання [3, 5, 6 та ін.].

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Аналіз численних літературних джерел свідчить про погіршення показників здоров'я й фізичної підготовленості в студентській молоді на сучасному етапі [6, 7 та ін.]. Ця проблема вимагає пошуку способів підвищення ефективності професійно-прикладних аспектів фізичного виховання. Цілісна система підготовки фахівців повинна враховувати в розділі фізичного виховання ті психофізичні якості, які є професійно значущими, необхідними для здійснення повноцінної діяльності в обраній спеціальності.

Для розв'язання цих завдань на цьому етапі потрібно спочатку виявити рівні розвитку координаційних здібностей, професійних якостей, здоров'я й фізичної підготовленості в студенток у динаміці за курсами навчання у ВНЗ. Це дасть змогу адекватно підібрати засоби, методи, обсяг, інтенсивність, тривалість і терміни педагогічної дії, спрямованої на підвищення ефективності спеціалізованої фізичної підготовки.

Тема роботи відповідає напряму наукової програми факультету фізичного виховання Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка, що входить до загальноуніверситетської теми «Дидактичні основи формування рухової функції осіб, які займаються фізичним вихованням та спортом» (№ державної реєстрації – 0108U000854 від 19 лютого 2008 року). Роботу виконано згідно з напрямом держбюджетної теми «Методичні засади професійної підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання до формування здорового способу життя сучасної молоді» (№ державної реєстрації – 0110U000020 від 29 січня 2010 р.).

Мета статті – дослідити динаміку розвитку професійних якостей студенток вищих педагогічних навчальних закладів.

Методи дослідження. Дослідження проведено протягом 2008–2010 рр. У ньому брали участь 264 студентки I–III курсів Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка та Київського університету імені Бориса Грінченка, котрі віднесені за станом здоров'я до основної медичної групи.

Для оцінки професійно значущих здібностей студенток-педагогів використано такі тести:

- 1) визначення розподілу уваги (тест «Відшукування чисел», А. Сізанов, 2003);
- 2) об'єм механічного запам'ятовування (тест «Кількість чоловічків», А. Сізанов, 2003);
- 3) визначення розподілу уваги та швидкість оперативного мислення (тест «Збирання пазлів за певний час», І. В. Афанасьєва, 2008);
- 4) тест на швидкість оперативного мислення («кубики Косса», Л. Ф. Бурлачук, 2000);
- 5) швидкість, переключення, зосередженість уваги та точність виконання завдання визначалися на спеціальному пристрої (С. І. Кириченко, 1998);
- 6) оцінка успішності. Для оцінки успішності використано журнал обліку рейтингу успішності з дисципліни «Педагогічна майстерність».

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Для оцінки професійних здібностей студенток із першого по третій курс використано спеціальну про-

граму тестування, яка включала дослідження розподілу, концентрації, об'єму, переключення, швидкості, зосередженості уваги, зорової, рухової, оперативної пам'яті, оперативного мислення, успішності із професійної дисципліни.

Динаміка показника здатності до конструктивного праксису в студенток була досліджена із застосуванням тесту «Кубики Косса» (рис. 1). У процесі тестування досліджували швидкість оперативного мислення та здатність до орієнтації в просторі, тобто здатність випробовуваного реалізувати конструктивні рішення, переміщуючи руками предмети в просторі, розміщуючи їх відповідно до заданого малюнка. Складність виконання полягала в тому, що в цьому тесті, окрім рухових навичок, значною мірою оцінювали також компонент оперативного мислення, дуже значущий для майбутнього педагога. Дані, представлені на рис. 1, показують, що найкраще значення досліджуваного показника, який характеризує рівень розвитку орієнтовної здатності й здатності до конструктивного праксису, мають студентки третього курсу, найгірше – першого курсу.

Підвищення вказаного показника з першого по третій курс склало 16,9 % і це – позитивна динаміка, яка свідчить про покращення наочно-образного мислення й здатності орієнтуватися в просторі в студенток до кінця навчання в педагогічному ВНЗ. Виявлені відмінності між першим і третім курсами статистично достовірні при $p < 0,05$.

Аналіз показника тесту відшукування чисел, який використовували для визначення рівня розвитку розподілу уваги, свідчить про негативну динаміку результатів тестування з першого по третій курс. Найбільш високе значення показника розподілу уваги в студенток у процесі навчання – на другому курсі, найменше значення – на третьому курсі. Виявлені відмінності між першим і третім курсами статистично достовірні при $p < 0,05$. Вивчені зміни цього показника з першого по третій курс указують на нерівну динаміку в розподілі уваги в майбутніх педагогів.

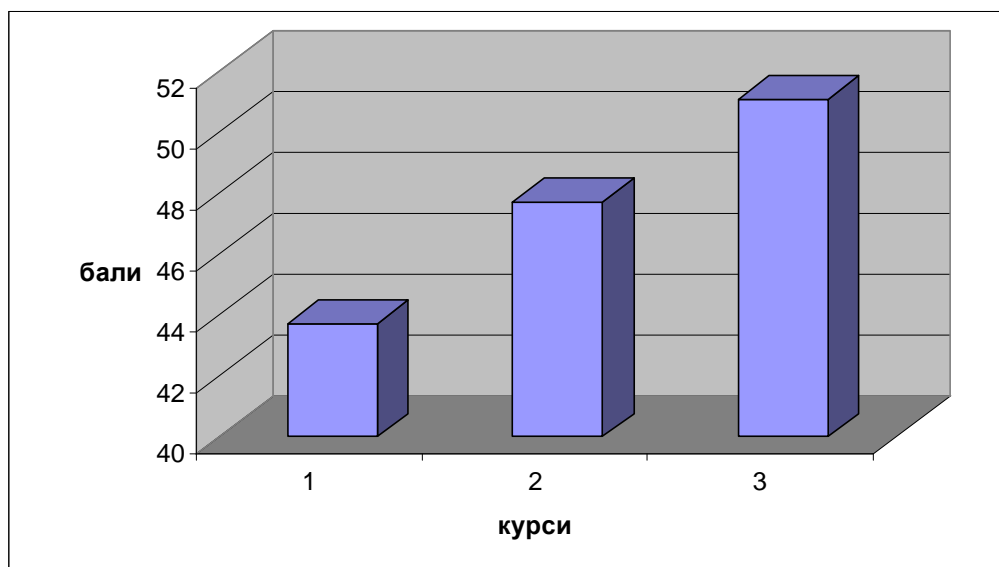

Рис. 1. Динаміка показника швидкості оперативного мислення (тест «Кубики Косса», бали)

Якщо середній показник на першому курсі складає 5,8 бала й дещо зростає до другого курсу (на 5,2 %), то далі він неухильно знижується: до 3 курсу – на 20,7 %, порівняно з першим курсом. Молодій людині, котра навчається, потрібні увага, контроль над виконуваною дією. Погіршення показника розподілу уваги – явно негативний чинник, який впливає на процес і результат формування професійно значущих якостей майбутніх педагогів.

Аналіз даних тесту «Кількість чоловічків» для визначення об'єму механічного запам'ятовування свідчить про стійку негативну динаміку в розвитку цієї необхідної в майбутній професійній діяльності якості в студенток із першого по третій курс (рис. 2). Із рис. 2 очевидно, що найкраще значення показника спостерігається на першому курсі, найгірше – на третьому. Погіршення цього показника – з першого по другий курс – на 17,7 %, до третього курсу – на 43,1 % – свідчить про зниження показника механічного запам'ятовування. Виявлені відмінності між першим і третім курсами статистично достовірні при $p < 0,05$.

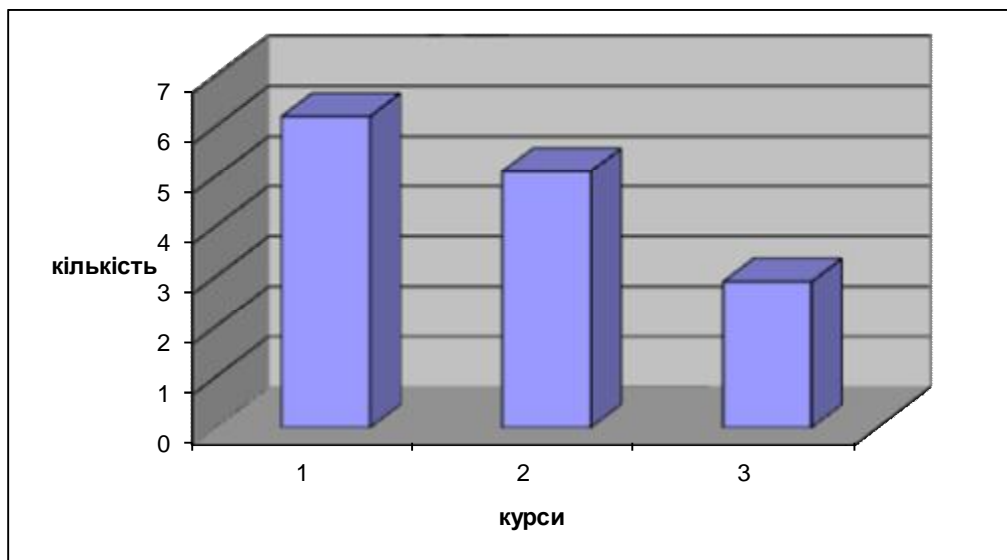

Рис. 2. Динаміка показника механічного запам'ятовування

Між тим украй негативну динаміку показали результати тесту, спрямованого на виявлення швидкості збирання малюнка з окремих елементів. Найкраще значення цього показника – на першому курсі, найгірше – на третьому. Виявлені відмінності статистично достовірні при $p < 0,05$. Аналіз динаміки параметра, який вивчався, показав, що від курсу до курсу збільшується час, потрібний на збирання пазлів. Погіршення цього показника складає (порівняно з першим курсом) до третього курсу – 56 %. Це свідчить про зниження рівня розвитку тонкої моторики рук, а також про низький рівень розвитку в студентів здібності орієнтуватися в просторі, складаючи з окремих елементів єдине ціле.

Для оцінки професійно значущих здібностей студенток досліджено показники їхньої успішності з першого по третій курс за таким важливим у професійному навчанні предметом, як «Педагогічна майстерність».

Аналіз успішності з дисципліни «Педагогічна майстерність» показав, що найкраще значення цього показника – на третьому курсі, найгірше – на першому (рис. 3). Оцінний бал із дисципліни в студенток-педагогів із першого по третій курс виріс на 8,9 %, що є хорошим показником, який свідчить про професійне зростання студенток. Виявлені відмінності між першим і третім курсами статистично достовірні при $p < 0,05$. Це – позитивний результат, який свідчить про розвиток професійного педагогічного рівня студенток до кінця навчання.

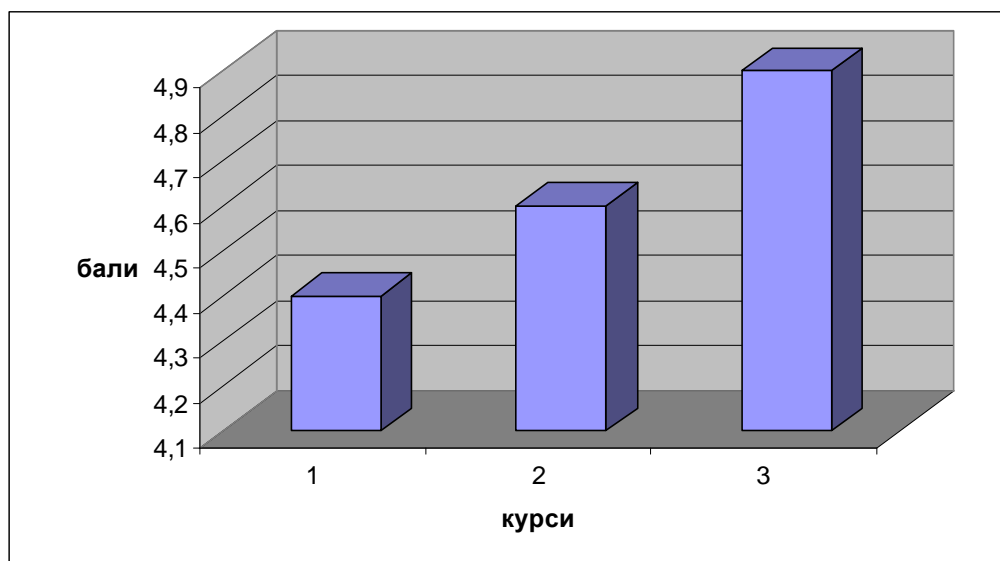

Рис. 3. Динаміка показника педагогічної майстерності

Окрім вищеописаних тестів, для вивчення рівня розвитку професійних умінь майбутніх фахівців у процесі їх навчання у ВНЗ використовували тест на швидкість, точність переключення та зосередженість уваги (тест «М'ячики»).

Зміни у швидкості уваги студентками відображено на рис. 4. Аналіз даних дає підставу стверджувати, що найкраще значення досліджуваного показника – на третьому курсі, найгірше – на першому. Виявлені відмінності статистично достовірні між першим і третім курсами при $p < 0,05$. Динаміка зміни швидкості уваги позитивна.

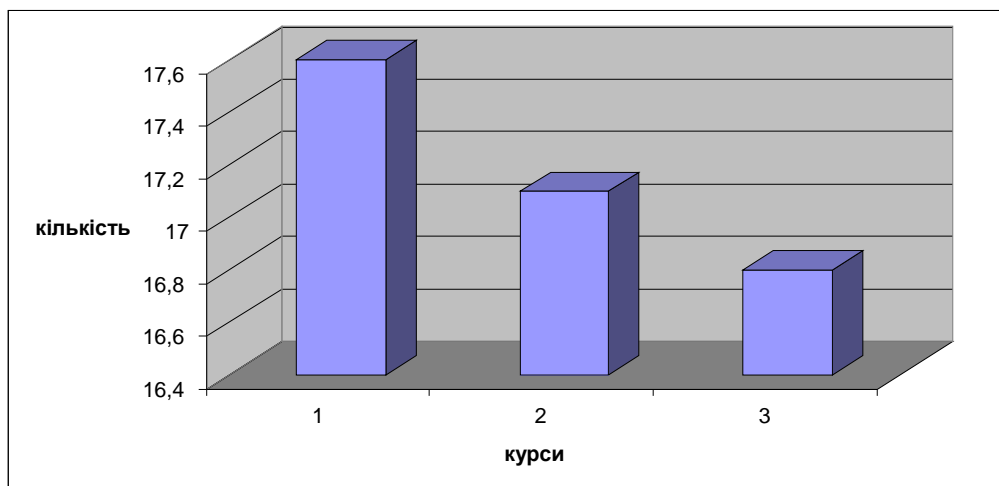

Рис. 4. Динаміка результату швидкості уваги

Результати професійного тесту на точність уваги студентками-педагогами подано на рис. 5. Найкраще значення досліджуваного показника – на третьому курсі, найгірше – на другому. Спостерігається нерівна динаміка зміни цього показника: спочатку його погіршення на 21,1 % до другого курсу, а потім покращення, порівняно з показником другого курсу, до третього курсу – на 17,5 %. Виявлені відмінності статистично достовірні між другим і третім курсами при $p < 0,05$.

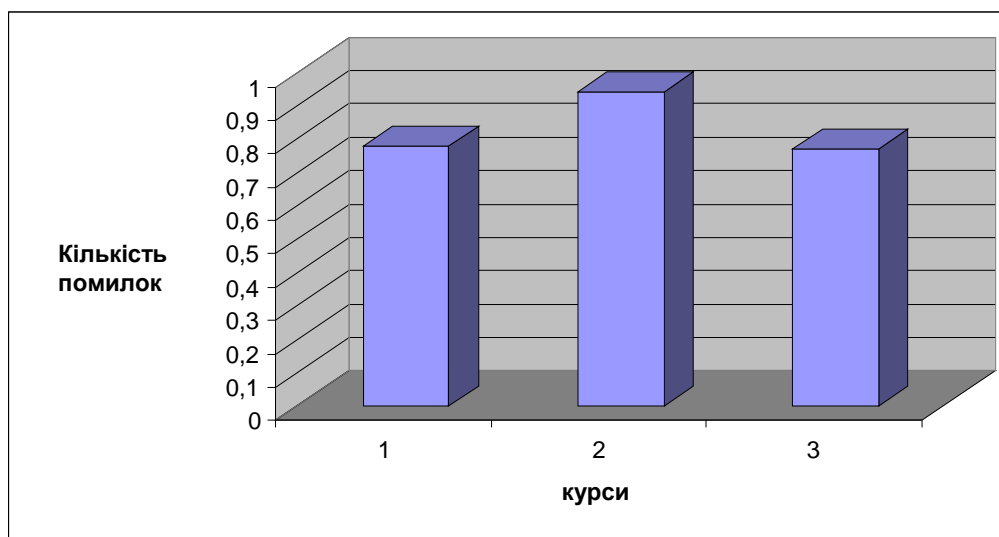

Рис. 5. Динаміка показника точності виконання завдання

Динаміка показника точності уваги – позитивний факт, що свідчить про зростання такого важливого показника для подальшої професійної діяльності в студенток-педагогів.

Зміни даних переключення та зосередженості уваги студентками представлено на рис. 6. Аналіз показників, відображених на рисунку, дає підставу стверджувати, що найкраще значення досліджуваних показників – на першому курсі, найгірше – на третьому курсі. Виявлені відмінності статистично достовірні між першим і третім курсами при $p < 0,05$. Динаміка зміни переключення та зосередженості уваги неоднозначна. Із першого по другий курс ця швидкість зменшилася на 12,7 %.

Водночас зниження переключення та зосередженості уваги до третього курсу на 15,5 %, порівняно з першим, – це, безумовно, негативний факт, який указує на погіршення цього професійного вміння в студенток у процесі навчання в педагогічному ВНЗ.

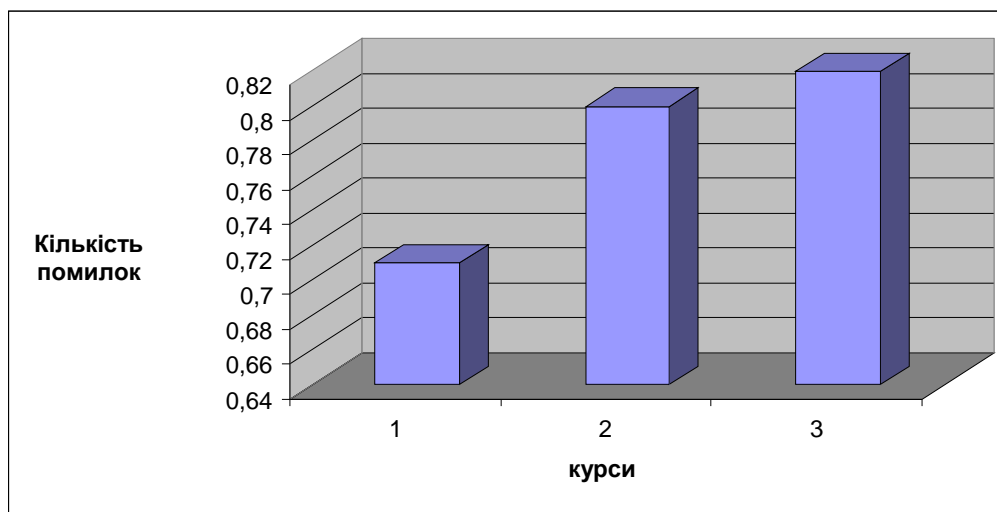

Рис. 6. Динаміка показників переключення та зосередженості уваги

Висновки й перспективи подальших досліджень. Аналізуючи отримані результати тестів для визначення рівня розвитку професійних якостей студенток, потрібно зазначити, що до третього курсу покращили показники успішності із такого значущого в майбутній професійній діяльності предмета, як «Педагогічна майстерність».

Проте слід зауважити й негативну динаміку деяких показників рівня розвитку професійних якостей студенток 1–3 курсів. Зокрема, спостерігається зниження від першого до третього курсу значення показників розподілу уваги, об'єму механічного запам'ятовування, умінь і навичок швидко й точно розмішувати предмети в просторі відповідно до заданих параметрів.

Кожна професія пред'являє високі вимоги до фізичних і психологічних якостей людини, прикладних навичок. У зв'язку з цим виникає необхідність вузької профілізації процесу фізичного виховання у ВНЗ. Констатація негативної динаміки в розвитку деяких професійних умінь (зниження показників розподілу уваги, об'єму механічного запам'ятовування тощо) вимагає адаптованої педагогічної дії на студентів для підготовки до обраного виду трудової діяльності.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку будуть зосереджені на дослідженні професійно значущих координаційних здібностей, тобто виявленні спектра тих психомоторних показників, які більшою мірою впливають на успішність майбутньої професійної діяльності педагога.

Список використаної літератури

1. Бальсевич В. К. Онтокінезиология человека [Текст] / В. К. Бальсевич. – М. : Теория и практика физической культуры, 2000. – 278 с.
2. Колумбет О. М. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів [Текст] : навч.-метод. посіб. / О. М. Колумбет, Н. Ю.Максимович. – К. : КМПУ, 2009. – 96 с.
3. Колумбет О. М. Теоретико-методичні підходи до розвитку координаційних здібностей молоді / О. М. Колумбет // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2012. – № 4. – С. 62–65.
4. Лях В. И. Взаимоотношение координационных способностей и двигательных навыков: Теоретический аспект / В. И. Лях // Теория и практика физической культуры. – 1987. – № 9. – С. 61–62.
5. Лях В. И. Координационные способности: диагностика и развитие [Текст] / В. И. Лях. – М. : ТВТ Дивизион, 2006. – 290 с.
6. Назаренко Л. Д. Средства и методы развития двигательных координаций / Л. Д. Назаренко. – М. : Теория и практика физической культуры, 2003. – 259 с.
7. Петров А. М. Центральное программирование механизмов реализации координационных способностей спортсменов и их педагогическое обоснование : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / А. М. Петров ; РГАФК, ВНИИФК. – М., 1997. – С. 12–75.

Анотації

Аналіз літературних джерел, свідчить про погіршення показників здоров'я й фізичної підготовленості в студентській молоді на сучасному етапі. Ця проблема вимагає пошуку шляхів підвищення ефективності професійно-прикладних аспектів фізичного виховання. Цілісна система підготовки фахівців у розділі фізичного виховання повинна враховувати ті психофізичні якості, які є професійно значущими, необхідними для здійснення повноцінної діяльності в обраній спеціальності. Для розв'язання цих завдань потрібно спочатку виявити рівень розвитку координаційних здібностей, рівень розвитку професійних якостей, рівень здоров'я й фізичної підготовленості в студенток у динаміці за курсами навчання у ВНЗ. Це дасть змогу адекватно підібрати засоби, методи, об'єм, інтенсивність, тривалість і терміни педагогічної дії, спрямованої на підвищення ефективності спеціалізованої фізичної підготовки. Мета роботи – дослідити динаміку розвитку професійних якостей студенток вищих педагогічних навчальних закладів. Представлено результати дослідження показників професійних якостей, які визначені за допомогою комплексу спеціалізованих тестів. Обстежено 264 студентки вищих педагогічних навчальних закладів, які за станом здоров'я віднесені до основної медичної групи. Виявлено погіршення з першого до останнього курсу показників розподілу уваги, об'єму механічного запам'ятовування, рівня тонкої моторики рук, переключення та зосередженості уваги. Проте деякі якості підвищуються від курсу до курсу, а саме: професійна успішність, швидкість, точність уваги, наочно-образне мислення й здатність орієнтуватись у просторі. Показано напрями подальших досліджень координаційних та професійних здібностей майбутніх учителів.

Ключові слова: координаційні здібності, професійні якості, адаптована педагогічна дія.

Александр Колумбет. Анализ динамики развития профессиональных качеств студенток высших педагогических учебных заведений. Анализ литературных источников, свидетельствует об ухудшении показателей здоровья и физической подготовленности у студенческой молодёжи на современном этапе. Эта проблема требует поиска путей повышения эффективности профессионально-прикладных аспектов физического воспитания. Целостная система подготовки специалистов в разделе физического воспитания должна учитывать те психофизические качества, которые являются профессионально значимыми, необходимыми для осуществления полноценной деятельности в избранной специальности. Для решения этих заданий необходимо сначала определить уровень развития координационных способностей, профессиональных качеств, уровень здоровья и физической подготовленности у студенток в динамике по курсам учёбы в ВУЗе. Это поможет адекватно подобрать средства, методы, объём, интенсивность, длительность и сроки педагогического действия, направленного на повышение эффективности специализированной физической подготовки. Цель работы – исследовать динамику развития профессиональных качеств студенток высших педагогических учебных заведений. Представлены результаты исследования показателей профессиональных качеств, которые определены с помощью комплекса специализированных тестов. Обследованы 264 студентки высших педагогических учебных заведений, которые по состоянию здоровья отнесены к основной медицинской группе. Установлено ухудшение от первого до последнего курса показателей распределения внимания, объёма механического запоминания, уровня тонкой моторики рук, переключения и сосредоточенности внимания. Однако некоторые показатели отдельных качеств повышаются от курса к курсу, а именно: профессиональная успешность, быстрота, точность внимания, наглядно-образное мышление и способность ориентироваться в пространстве. Показаны направления дальнейших исследований координационных и профессиональных способностей будущих учителей.

Ключевые слова: координационные способности, профессиональные качества, адаптированное педагогическое воздействие.

Aleksandr Kolumbet. Analysis of Dynamics of Development of Professional Skills of Students of Higher Pedagogical Educational Establishments. Analysis of literary sources, testifies to worsening of indexes of health and physical preparedness of the student. This problem requires the search of ways of increase of efficiency of the professionally-applied aspects of physical education. The integral system of preparation of specialists must take into account those psychophysical qualities, which are professionally meaningful, necessary for realization of valuable activity in the selected speciality. To solve these tasks it is necessary at first to identify the level of development of coordinating capabilities, level of development of professional skills, health and physical preparedness level of students. It will help pick up facilities, methods, volume, intensity, duration and terms of pedagogical action, sent to the increase of efficiency of the specialized physical preparation. Purpose of work - to investigate the dynamics of development of professional skills of students of higher pedagogical educational establishments. The results of research of indexes of professional skills by means of complex of the specialized tests are presented. 264 students of higher pedagogical educational establishments which on the state a health are attributed to the basic medical group are inspected. Worsening is identified from the first to the last course of indexes of distribution of attention, volume of the mechanical memorizing, level of fine motor skills, switching and concentration of attention. However some indexes of separate skills rise from a course to the course, namely is professional success, quickness of attention, exactness of attention, evidently-vivid thought and sense of locality in space. Directions of further researches of coordinating and professional capabilities of future teachers are shown.

Key words: coordinating capabilities, professional internalss adapting pedagogical influence.